

Βιβλιοδρόμι

Νάνος Βαλαωρίτης

«Μας επιτέθηκαν πολιτιστικά. Αυτό ήταν το λάθος τους»

Ο 94χρονος συγγραφέας μιλάει στο «Βιβλιοδρόμι» για τα νέα του ποιήματα αλλά και για το «πρόβλημα Γερμανία»

Περί του τι ενδεχομένως μας περιμένει *
Πλήττονται καιρίως εραστές / η αιωνιότητα ακονίζει τα δόντια της / σ' ένα βουνό από σκληρό γρανίτη / η αιωνιότητα δοκιμάζει

Τις σκοτεινές μασέλες της / καταπίνει και ξεβράζει / βιβλιάρια ασφάλισης του δημοσίου / υπέροχα κρουαζιερόπλοια
Που γέρνουν επικίνδυνα απ' την πολύ / κοσμία πλευρίζουν τις προκομηναιές / ξεκύνονται έντρομες οι ωραίες θεραπευνίδες χορευτήριες γυρευθοντας μια θέση στον Έλληνα Ηλιο - / σαν τι σόι πράμα είναι αυτό; / μην είναι όλες απ' το Μπολοσί / ρωτάει ένας ανόπτος υφιστάμενος / (που περιμένει την αρραβωνιαστικιά του) / ο διπλανός του: εκείνος / έχει το στόμα κλειδωμένο / με χρυσό λουκέτο: το κλειδί / το άφησε σπίτι του η γυναίκα του / κραδαίνει ένα λευκό τηγάνι / γεμάτο αιχβάδες και αχινούς / όλα τρώγονται από μένα είπε / δεν κάνω διακρίσεις δήλωσε / ψυχρά αντικειμενική / η συνήθης ύποπτη / η Αιωνιότητα
Νυδρί, 12 Αυγ. 2009

* Ανέκδοτο ποίημα του Νάνου Βαλαωρίτη που θα περιληφθεί στη νέα συλλογή του που θα εκδοθεί το φθινόπωρο από τις εκδ. Ψυχογιός

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΙΜΠΛΗΣ

Ο Νάνος Βαλαωρίτης σε έναν μήνα περίπου κλείνει τα 94 του χρόνια. Ακαταπόνητος ποιητής, «στρατευμένος» διανοούμενος, ενημερωμένος αναγνώστης, δημοσίευσε πριν από ενάμιση χρόνο περίπου μια νέα ποιητική συλλογή, το «Πικρό καρναβάλι», το οποίο σε δύο μήνες μέσα ξανατυπώθηκε, καθώς και μια συλλογή πρόσφατων άρθρων του γύρω από τον πολιτισμό στην Ελλάδα της κρίσης με τίτλο «Η του ύψους ή του βόθους», και τα δύο από τις εκδ. Ψυχογιός. Το φθινόπωρο ετοιμάζεται, πάλι στον Ψυχογιό, για δύο ακόμη νέα βιβλία! Μια ποιητική συλλογή διακοσίων περίπου σελίδων με ποιήματα γραμμένα τα τελευταία χρόνια, καθώς και έναν νέο τόμο λογοτεχνικών δοκιμίων. Στο μεταξύ και ενώ στην ποίησή του είναι εκφραστικά ήπιος χωρίς να είναι πολιτικά ουδέτερος, ταυτόχρονα γράφει συνεχώς πύρινα άρθρα σε ιστοσελίδες γύρω από

την κρίση, επικεντρώνοντας στο ζήτημα της Γερμανίας, την οποία από το 2010 και μετά βλέπει πάρα πολύ επικριτικά. Μιλώσαμε για όλα αυτά στο διαμέρισμά του στην Πατριάρχου Ιωακείμ - κληρονημένο από τους γονείς του - σε ένα σαλόνι γεμάτο βιβλία, το οποίο βρίσκεται ανάμεσα σε δύο δωμάτια που, επί Κατοχής, είχαν εντελώς διαφορετική χρήση: το ένα, που κανονικά ήταν της μητέρας του, είχε επιταχθεί και έμειναν εκεί διαδοχικά τρεις γερμανοί αξιωματικοί. Στο άλλο, από την άλλη πλευρά, μαζεύονταν και συνεδρίαζαν ελασίτες και επονίτες! Ο Νάνος Βαλαωρίτης, γιος διπλωμάτη, διετέλεσε του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, γεννήθηκε στη Λωζάννη αλλά μέχρι τα τέσσερα του χρόνια μεγάλωσε στο Τίμινγκεν με γερμανίδες νταντάδες. «Οι πρώτες μου αναμνήσεις στη ζωή είναι από τη Γερμανία» μας λέει. «Ήταν η εποχή του μεγάλου πληθωρισμού (τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '20) και η μητέρα μου πλήρωνε εκατομμύρια μάρκα για λίγα αβγά, κρυφά μάλιστα να μη τη δει ο σπιτονοικοκύρης που ήταν πανησεπιατικός, αλλά δεν είχε καθόλου χρήματα».

➔ ΓΥΡΙΣΤΕ ΣΕΛΙΔΑ

Νάνος Βαλαωρίτης
**«Μας επιτέθηκαν
 πολιτιστικά.
 Αυτό ήταν
 το λάθος τους»**

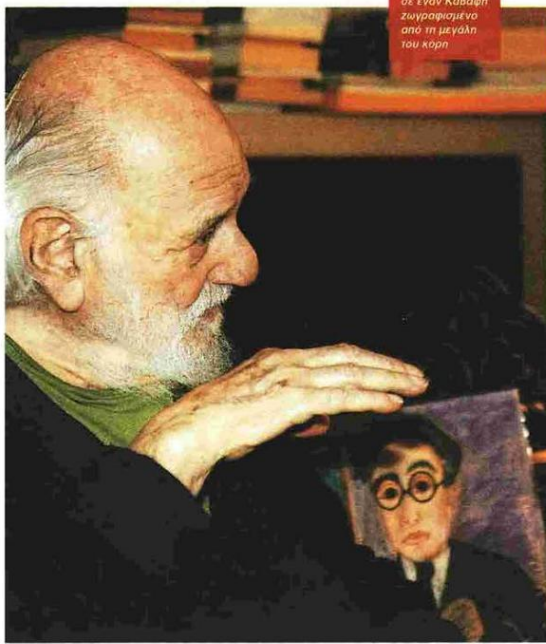
→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
 ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

«Αργότερα», συνεχίζει, «μετ Κατοχής, η μία νταντά μάς έστειλε τρόφιμα στην Αθήνα. Γι' αυτό κανένας λαός δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται στο σύνολό του ότι είναι το ένα ή το άλλο. Θυμάμαι τους αξιωματικούς που ήμουν εδώ, τους είδα, ήταν πολύ τρομαγμένοι. Έπρεμαν μιν τους στείλουν στο ρωσικό μέτωπο. Ένας μια φορά επέστρεψε μεθυσμένος και το πρσί παρακάουσε γονατιστός τη μητέρα μου να μιν τον καταγγείλει στην Κομμουνιστική. Ο τελευταίος, που ήταν σχετικά χαϊμά-

«Ερείς είμαστε ο Δαβίδ και αυτοί ο Γολιάθ. Δεν μπορείς να τους αντιμετωπίσεις με τη δύναμη αλλά μόνο με μια καλή διπλωματία»

βάθος και πιο λαϊκός τύπος, είτε μια μέρα στα μπέρτα μου: "Ξέρω ότι ο γιος σας ακούει Λονδίνο" - τότε ήταν απαγορευμένο και τα ραδιόφωνα ήταν σφραγισμένα - "παρακάλο να μου πείτε πός πάει ο πόλεμος γιατί ερείς έχουμε δώσει όρκo στον Χίτλερ να μιν ακούμε ξένους σταθμούς". Κατάλαβα ότι οι Γερμανοί θα πολεμούσαν μεν μέχρι τέλους, όχι όμως γιατί ήταν γενναίοι αλλά γιατί είχαν διαταχθεί. Ακολουθούν διαταγές. Δεν είναι όλοι ίδιοι, είναι κυρίως ορνά κατά βάθος. Αλλά, αν δεν τους αντιταθείς στα ίσα, τότε σε πατάει.

Άλλο τους χαρακτηριστικό είναι η ουστηματικότητα. Είναι πολύ ουστηματικοί. Αυτό στη φιλοσοφία, λ.χ., έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Κάνουν μελέτες που δεν τις κάνουν άλλοι λαοί. Δεν μπορείς να πεις ότι δεν έχουν προτερήματα, αλλά είναι στραμμένοι προς το κακό. Το είχε πει αυτό ο πρώτος διευθυντής της Γολικής Σχολής Αθηνών και δάσκαλος ρητορικής της Λορρεαμόν. "Έχουν αξιολογικές επιδόσεις παντού, αλλά δυστυχώς είναι στραμμένοι προς το

Βαλαωρίτης στο σπίτι του, δίπλα σε έναν Κωθάρη ζωγραφισμένο από τη μεγάλη του κόρη

κακό". Και μνημόνευε ποιητές της εποχής εκείνης, του 19ου αι., που έγραφαν όρνους στο πολίβολο. Μιν ξεκνάμε ότι και ο Κάιζερ, κάποτε, προέβη σε ολοκληρωτική σφαγή δύο αφρικανικών φυλών που δεν μπορούσε να υποτάξει. Έχουν από που λέμε το χοντρό χέρι».

«Μόνοι δεν μπορούμε»
 Οπότε: Τι σημαίνουν όλα αυτά ως προς τη διαπραγμάτευση; «Ερείς είμαστε ο Δαβίδ και αυτοί ο Γολιάθ. Δεν μπορείς να τους αντιμετωπίσεις με τη δύναμη αλλά μόνο με μια καλή διπλωματία. Να φέρεις με το μέρος

σου τις κυριότερες μεγάλες δυνάμεις. Μόνοι μας δεν μπορούμε. Κι αυτό που κάναμε, που βγάλαμε ΣΥΡΙΖΑ, είναι ένδειξη ότι μπορούμε ακόμα και αντιμετώμιστε. Το κάναμε πάντα από ως λαός. Όμως υπάρχουν και οι δύσκολες περιστάσεις. Είναι αδιανόητο να διαπραγματεύσαι με το περίστροφο στο κεφάλι. Μόνο με εξωτερική βοήθεια μπορεί να γίνει κάτι, πρέπει και οι Αμερικανοί να αλλάξουν στάση. Είναι ατυχία για μας που βρίσκονται τώρα σε σύγκρουση με τους Ρώσους. Άλλο λάθος αυτό, γιατί τους σπράχνουν στην αγκαλιά της Κίνας, κάτι ότι και

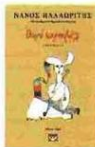
πολύ ευχάριστο. Προσωπικά δεν είμαι ούτε υπέρ της ρίξης ούτε όμως υπέρ της συνθηκολόγησης, γιατί αν συνθηκολογήσεις με τους Γερμανούς θα σε πατήσουν. Χρειάζεται σθένος και ισημονία ώστε αυτοί πρώτοι να ενδύσουν. Γιατί αλλιώς δεν ενδύουν με καλοπράματα».

Το φιλότιμο
 «Το λάθος των Γερμανών», λέει, «έπιν ότι δεν μας επιτέθηκαν μόνο οικονομικά αλλά και πολιτιστικά. Μας κλέυσαν ως σπατεόνες, τεμπέληδες κ.λπ. Αυτό οι Έλληνες δεν μπορούν να το ανεχθούν. Έτσι ακριβώς αισθάνομαι κι εγώ. Μπορεί να έχουν περάσει πολλές διαφορετικές κουλτούρες από πάνω μας, αλλά αυτό δεν έχει αλλάξει, νομίζω, από την εποχή της Ιλιάδας. Ο Αχιλλέας παραπονιέται για την ατιμία να του κλέψουν το κορίτσι. Είναι το φιλότιμο. Όχι τόσο η αξιοπρέπεια, που είναι και έννοια λιγότε μπουρζουδική, αλλά το φιλότιμο. Πάει πάνω από όλα τα άλλα. Γι' αυτό και παρά τη σοβαρότητα της κατάστασης, βλέπεις τον Τσίπρα να χαμογελάει συνεχώς. Υπάρχει εκείνη η φωτογραφία με τον Μπελογιάννη να κινείται με ερπνηκό βλέμμα, τον Μπάτση και έναν άλλο να γελάει ενώ τους περμίνει το απόσπασμα. Ο Έλληνας το έχει αυτό».

Φριχτή ατμόσφαιρα

**«Παντού
 επιφιλοχωρούν
 οι "εχθροί"»**

Ο Νάνος Βαλαωρίτης υπήρξε ο Βενιαμίν της γενιάς του '30 - πρωτοδημοσίευσε το 1939. Λέει στο «Βιβλιοδρόμο» ότι «η δεκαετία του 1930 ήταν μια μικρή Ανγέννηση για την Ελλάδα, είχε τεράστια διαφορά από τη δεκαετία του 1920. Και όχι μόνο στο λογοτεχνικό αλλά και στο φιλοσοφικό μέρος με τους υπαρξιακούς και τους νεοκαντσανούς του "Άρχειο Φιλοσοφίας", με το "Άρχειο Μαρξιστών" - ήταν οι τροτσιστές -, με τον υπερρεαλισμό και τον μοντερνισμό. Υπήρξε άνθρωπος που συνεχίστηκε και τη δεκαετία του 1940, μάλιστα μέσα στην Κατοχή γράφτηκαν πολύ σημαντικά έργα. Ίσως ήταν μια μορφή αντίστασης και αυτή, η λογοτεχνία εμπλέκεται θετικά μέσα στις κρίσεις. Η κοούντα, λ.χ., έργαλε τη λεγόμενη γενιά του '70. Επτάλεον στην Κατοχή δεν ήταν σαν τη κοούντα που υπήρχε αυστηρή λογοκρισία - οι Γερμανοί αδιαφορούσαν για τη λογοτεχνία και άφηναν ελεύθερα τα γράμματα. Γίνονταν ακόμα και θεωρητικές συγκεροήσεις μέσα των περιοδικών, λ.χ. για τον υπερρεαλισμό. Συγκεντρωνόμασαν στον Εμπερικού μια φορά την εβδομάδα και διαβάζαζε ποίηση, από το 1942 μέχρι το 1944, όταν έφυγε κρυφά με κεία από το λαύριο για την Τουρκία και μετά την Αίγυπτο. Είκα πάθει κατάθλιψη τότε, γιατί είκα καταλάβει πια ότι το αντιστασιακό κίνημα ήταν σταλινικό, είχαν εκτελέσει τροτσιστές. Κατάλαβα ότι παντού επιφιλοχωρούν οι "εχθροί". Και φοβόμαυν κίλιας γιατί, αν άφηνες την οργάνωση, σε θεωρούσαν πιθανό πρόδοτο. Ήταν μια φριχτή ατμόσφαιρα».

Νάνος Βαλαωρίτης
ΠΙΚΡΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
 Εκδ. Ψυχολογός, 2013, σελ. 218
 Τμή: €13,30

Νάνος Βαλαωρίτης
Η ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΑΦΟΡΑ ΓΥΡΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
 Εκδ. Ψυχολογός, 2013, σελ. 211
 Τμή: €13,30

Μια αντίδραση στην περίοδο που περνάμε

Το φθινόπωρο θα βγει η καινούργια του ποιητική συλλογή. «Το "Πικρό καρναβάλι" γράφτηκε από το 2004 έως το 2013. Η επόμενη συλλογή είναι μια συνέχεια αυτών των ποιημάτων, λιγάκι σαν συνέχεια μιας κατάστασης, ενός συλλογισμού, μιας αντίδρασης στην περίοδο που περνάμε, την πολύ σκοτεινή και δύσκολη. Είναι επιτίδες μικρά τα ποιήματα, για να μιν κοιτάζουν τον αναγνώστη, εμπειρικών ερπνητές, παρωδίες, αναφορές στα τρεχάμενα, χωρίς όμως να

βάζω θέματα, αυτά έρχονται συνειρημικά και εννοιατώνονται μέσα από τη γραφή. Όμως κρατώ και μια φόρμα, ένα είδος ούνητου στίχου, τετράστιχο συνήθως, κι αυτό με τις συνεχείες των φράσεων, τον λεγόμενο διασκελισμό, δημιουργεί μια αίσθηση ασηνηματικότητας, παρ' όλο που δεν πρόκειται για κλασικό ποίημα του 19ου αι. με συγκεκριμένο θέμα. Ταυτόχρονα θα βγει και η συνέχεια του δοκιμίου "Για μια θεωρία της γραφής", ο τρίτος τόμος».